

Teadmuspõhise/vastutustundliku maaelupoliitika kuus eeldust

Töötöa mõtteharjutus: Eesti lähteolukorra hindamine (mai, 2025)

Allikad: European Network for Rural Development (ENRD) & projekt "G30 Rural Proofing in CLM"

1) Milline on Eesti poliitika- ja õigusloomes maaeluga seotud mõjude hindamise ning maainimestega arvestamise lähteolukord kuue teadmuspõhise poliitika eelduse lõikes [mõtleme sellele a) Eesti riigiasutuste tasandil; b) oma kohaliku omavalitsuse tasandil]?

2) Loeme maaelu mõjude hindamise süsteemi kuut eeldust kirjeldavad soovitusel läbi ja anname tunde järgi esialgse hinnangu Eesti olukorrale skaalal 1 – 5 (kui infot pole, siis 0).

1. Tugev poliitiline tahe ja pühendumus

Tugev pühendumus peaministrilt, maaelu eest vastutavalt ministrilt või teistelt kõrgetelt valitsuse esindajatelt on väga oluline, et jõustada maaeluga seotud mõjude hindamine ja maaeluga arvestamine riigi poliitikates. Seda pühendumust tuleb regulaarselt kinnitada ja see peab olema parteideülene, et tagada järjepidevus. Peab selgelt määratlema vastutuse ja juhtimistasemed, kus maapiirkondadega seotud mõjude hindamine on vajalik. Maaeluga arvestamise eeskujud ['tšempionid'] valitsemise eri tasanditel mängivad olulist rolli, et tugevdada pühendumust.

Tõhusaks toimimiseks peaks poliitikate mõjude hindamine maaelule olema kohustuslik ja sisaldama täiendavaid meetmeid, sh sanktsioonide rakendamise võimalusi, et tagada hindamisnõuete järgimine. Poliitikakujundajatele tuleks anda aega, et kohaneda maaelu mõjude hindamise nõuetega, enne kui rakendatakse rangeid meetmeid.

Selle eelduse osas on olukord riigis väga halb	1	2	3	4	5	Selle eelduse osas on olukord riigis väga hea	0 Ei tea
---	---	---	---	---	---	--	--------------------

2. Positiivne maaelu visioon ja maaelu erisusi arvestava mõjude hindamise roll

Kõrgetasemeline pühendumus peaks sisaldama selget, koos loodud visiooni maa-, mägi- ja rannapiirkondade (sh saarte) jaoks, mis rõhutab nende majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste, hariduslike, keskkonnavalaste, tehnoloogiliste ja julgeolekuliste olude/mõjude erisusi linnadest. Seda visiooni tuleb kohendada piirkondlikul ja kohalikul tasandil, et tagada selle asjakohasus. Maaelu mõjude hindamist tuleb mõista kui vahendit, mis aitab tagada õiglust inimeste avalikele teenustele jm ressursside juurdepääsu tagamiseks, mitte kui lisakoormust poliitikakujundajatele.

Maapiirkondade täpne iseloomustus on ülioluline. Selle asemel, et tugineda ainult ametkondlikele määratlusele, peaksid poliitikakujundajad mõistma maaelu iseloomulikke jooni eri piirkondades (nt rahvastikutihedus, loodus, teenuste kaugus, pikem sõiduaeg, vananev elanikkond, kultuur). Pilootprojektid aitavad täpsustada juhtimisprotsesse enne mõjuhindamise nõuete rakendamist.

Riigi keskvalitsus, ministriumid	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea
Minu kohalik omavalitsus	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea

3. Selged ja koordineeritud rollid ning vastutusala

Teadmuspõhine maaelupoliitika (sh mõjude hindamine) vajab selgeid rolle riiklikul, piirkondlikul ja kohaliku tasandil. Tavaliselt juhib protsessi riigis maaelu eest vastutav ministeerium, kuid valitsuskabineti tasandi üksus võib olla tõhusam. Erinevate valdkondade poliitikakujundajad peaksid lõimima maaelu mõjude hindamise oma valdkonna poliitika-, õigus- ja teenusloomesse, saades selleks tuge maapiirkondade mõjude hindamisele spetsialiseerunud tugiüksuselt.

Piirkondlikud ja kohalikud asutused mängivad olulist rolli maaelupoliitikate kohandamises. Kohaliku tasandi kaasamine on oluline, sh maaeluvõrgustikud, külaliikumised, -parlamendid jm algatused. Kohaliku tagasiside kogumise ja integreerimise mehhanismid tuleb kokku leppida, et tagada tõhus, paindlik ja hästi koordineeritud maaelu mõjude hindamine eri valitsemistasanditel.

Riigi keskvalitsus, ministeeriumid	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea
Minu kohalik omavalitsus	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea

4. Selge kontrollküsimustiku ja juhendi arendus, piisav andmestik / tõendusmaterjal

Poliitikakujunduses osalejate toetamiseks peab olema kohandatud poliitikate maaeluga seotud mõjude hindamise küsimustik ja juhendid. Juhendid peaksid olema paindlikud, kuid samas piisavalt täpsed, et vältida pealiskaudset "märgi linnuke kasti" lähenemist.

Riigid võivad valida täiemahulise maaelu mõjude hindamise rakendamise, mis hõlmab kõiki poliitikaalgatusi, kus mõjud linna- ja maapiirkondadele erinevad, või alustada valitsuse vaates prioriteetsete poliitikatega. Mõlemal juhul tuleb valitsusel tagada otsuste tegemise läbipaistvus ja põhjendatus.

Piisavalt terviklik maaelu mõjude hindamise andmestik / tõendusmaterjal on oluline, ühendades asjakohaseid statistilisi andmeid ja kohalike kogukondade kaasamisel kogutud kvalitatiivseid teadmisi. Juhtiv maaelu mõjude hindamise asutus peaks tagama andmetele (sh hindamise aruanded) lihtsa juurdepääsu ning toetama poliitikakujundajaid nende andmete mõtestamisel ja tõhusal kasutamisel. Maaelu mõjude hindamine peaks täiendama olemasolevaid sotsiaalsete, majanduslike, keskkonnanalaste, regionaalsete jm mõjude hindamisi, mitte neid dubleerima.

Riigi keskvalitsus, ministeeriumid	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea
Minu kohalik omavalitsus	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea

5. Poliitikate maaelu mõjude hindamise jälgimine ja ülevaadete avalikustamine

Läbipaistvad seire ja hindamise mehhanismid tuleb kokku leppida ja kehtestada, et mõõta maaelu mõjude hindamise rakendamise edenemist võrreldes kokku lepitud ühise maaelu visiooniga ja eesmärkidega. Maaelu mõjude hindamiste tulemuste avaldamine võib suurendada vastutustundlikkust, samas kui iga-aastane

ministrite aruanne parlamentidele tagab poliitilise tasandi ülevaate.

Iga-aastane maaelu mõjude hindamise juhtumite ülevaade (aruanne), mis toob esile nii edusammud kui väljakutsed, pakub õppimisvõimalusi. Kohalike kogukondade ja ettevõtjate hääled tuleb kaasata mõjude hindamistesse.

Sõltumatud mõjude hindamised teadlastelt ja/või maaelu sidusrühmadelt võivad lisada objektiivsust. Andmete aegread ning andmekogud peaksid jälgima muutusi ning aitama tagada pideva mõjude hindamise praktika parendamise.

Riigi keskvalitsus, ministriumid	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea
Minu kohalik omavalitsus	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea

6. Pikaajaline koostöö, et toetada maaelu mõjude hindamise juurutamist poliitikate juhtimises

Koostöös mõtestatud tegevused peaksid tagama, et maaeluga seotud mõjude hindamine ja selle tulemuste kasutamine riigi ja piirkondade tasandi poliitikakujunduses jääb tõhusaks ning suudab kohaneda muutuvus poliitilises keskkonnas. Õppimine teistest mõjude hindamise valdkondadest (nt sotsiaalne võrdõiguslikkus, haridus, energeetika jm kestlikkus) aitab loimida maapiirkondade elanike ja ettevõtetega seotud kaalutlused laiemasse poliitilisse raamistikku.

Regulaarne dialoog riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil on vajalik, et vältida dubleerimist ja soodustada koostöö ning ühtsuse saavutamist. Poliitikate maaelu mõjude hindamise ja maaeluga arvestamise eesmärgid ning eeliseid tuleks pidevalt teadvustada ja tugevdada. Aja jooksul peaks maaelu mõjude hindamine muutuma poliitikate arendamise lahutamatuks osaks, vähendades vajadust spetsiaalsete piirkondlikku ebavõrdsust leevendavate maaelupoliitikate järele.

Poliitikakujundajate koolitus, võimekuse suurendamine ja toetus (juhendid, nõustamine, andmed) igal tasandil on ülioluline, et tagada maaelu mõjude hindamise tähenduslikkus ja mõjus.

Riigi keskvalitsus, ministriumid	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea
Minu kohalik omavalitsus	Olukord on väga halb	1	2	3	4	5	Olukord on väga hea	0 Ei tea

Ettepanekud töölehe parenduseks > aare.kasemets@agri.ee